

Ú V O D E M

Historický proces scelování dnešní země České v jediný státní útvar a s ním spojený vznik českého národa je zajímavým dokladem toho, jak odvěké zákony přírodní vládnou lidstvu a spoluurčují jeho osudy. Jak přírodou dané geografické celky se stávají také celky anthropogeografickými. Jak přírodní hranice určují rozlohu kmenových sídel, podporují i brzdí růst a vývoj kmenů i národů, jejich hospodářský pokrok a kulturní rozkvět. A jak rozhodujícím činitelem jsou i po stránce obrany proti zásahům zevního světa, proti útokům rozpínavých sousedů, lačnicích po cizí půdě a chtivých kořisti.

Již náš kronikář Kosmas, muž na svou dobu opravdu vynikajícího vzdělání, poznal a v své Kronice Čechů správně vytkl, že země Česká je dokonale uzavřeným zeměpisným útvarem, že je kolkolem obklopena horami jako ochranným pásem a že všechno její vodstvo tvoří jediný hydrografický celek¹.

Tím zároveň popsal vrcholné stadium, k němuž dospěl historický vývoj dlouhých staletí, v nichž se daly pokusy o sjednocení celých dnešních Čech pod vládou některé z vévodských dynastií kmenových. Z historie víme o sjednocovacích snahách, jež vycházely z trojího ohniska. Dvě byla na severozápadě, třetí na východě. Na severozápadě vycházely snahy po sjednocení z území kmene Čechů, které tehdy zaujímalo nevelikou, ale dobře ohraničenou a koncentrovanou oblast mezi dolní Mží, dolní Vltavou-Labem a dolní Ohří, a z území Lučanů na střední Ohří a mezi Ohří a střední Mží.

¹ Kosmas I. 1, 2.

Východně od Vltavy byla úspěšným koncentračním střediskem oblast zlická kolem Kouřimě, ohraničená řekami Labem, Vltavou a Sázavou. Odtud se podařilo za okolností blíže neznámých sjednotit nejenom celý jihovýchod mezi Labem, Vltavou a pomezním hvozdem na rozhraní Čech a Moravy, a celý severovýchod mezi Labem, Jizerou a pomezními horami na severovýchodě, nýbrž i velkou část jihozápadní oblasti mezi Vltavou, dolní Mží a Brdskými horami, takže i celé zlatonosné povodí řeky Otavy bylo zlické a později slavníkovské². A Slavníkovcům patřilo dokonce i celé Kladsko. Ve vlastních dnešních Čechách jim patřily tři pětiny země.

Na severozápadě došlo nejdříve pokojnou cestou — podle dynastické pověsti, zachované u Kosmy³, sňatkem české kněžny Libuše s vévodou Přemyslem — ke spojení území kmene Čechů s územím kmene na Bílině, čímž se octla celá oblast západně od dolní Vltavy a dolního (českého) Labe až po Krušné hory v moci dynastie přemyslovské. Přírodní gravitace tohoto území, určovaná toky vod, směřovala na východ a na jih. Těmi směry především šla také expanse obojího spojeného lidu pod vedením rodu Přemyslovců.

Velkým nebezpečím pro tento lid byla poloha sídel kmene Lučanů. Také gravitace tohoto kmene byla přírodními zákony — tokem řek Ohře a Mže — řízena především směrem k východu, k Labi a k Vltavě, t. j. do území kmene Čechů. Vzrůst populace a s ním spojená nouze o půdu vedly patrně záhy k pohraničním sporům, jež vyvrcholily za bojovného vévody luckého Vlastislava dramatickými boji, které vedly k dobytí téměř celého území kmene Čechů⁴ a byly by nepochybně skončily vypuzením nebo zánikem Přemyslovců a spojením celého

² Více o tom v. v mých pracích Hradištní soustava nad Závistí, *Niederlův sborník* (Obzor praeh. IV, Praha 1925), 233 a d., Západní hranice Slavníkovy říše, *Pekařův sborník I* (Praha 1930), 75, 77 a d., 98 a d.

³ *Kosmas I.* 4—8.

⁴ Tamže 10—12.

severozápadu země mezi Mží a Krušnými horami pod vládou Lučanů a jejich vévodského rodu. Osud rozhodl jinak. Energetický vévoda Vlastislav padl v boji, jeho synek zahynul rukou vrahovou, a lucké území bylo spojeno s državou přemyslovskou pod vládou Neklanovou⁵.

Odstraněním nebezpečí, které hrozilo přemyslovské državě od západu, uvolnily se síly, poutané tím směrem, a celá expanse sjednoceného severozápadu se obrátila na východ, k Vltavě a k Labi. Hlavní ústředí kmene Čechů, které bylo již za válek s Lučany z nouze posunuto na východní pomezí kmene, na Levý Hradec, bylo někdy na přelomu IX. a X. století nebo o něco málo později přeloženo do Prahy, jiného pomezního hradu nad levým břehem Vltavy⁶. Již předtím došlo k nenásilnému rozšíření přemyslovské državy za Labe sňatkem českého vévody Bořivoje s Ludmilou, dcerou pšovského vévody Slavibora⁷, a potom následovavším připojením Pšovska mezi Labem a dolní Jizerou k državě přemyslovské. Později dochází z příčin blíže neznámých k boji mezi Čechy a Zličany, který vrcholí vítězstvím Václavovým nad Radslavem hluboko ve zlickém území u Žitomíře (Štolmíře u Českého Brodú)⁸. Vévodové zličtí od té doby uznávají vrchní vládu Přemyslovců⁹. Tento poměr se udržuje až do konce vlády Slavníkovy r. 981. Potom dochází k vzájemným neshodám a sporům, jež vrcholí r. 995 tragedií, při níž na Libici zahynula většina členů slavníkovského rodu a celé knížetství slavníkovské (zlické) bylo spojeno s državou přemyslovskou.

⁵ Srov. k tomu Šimek, Důdlebi, Volyňané, Lučané, čeští Chorvati a Čechové, *Slavia antiqua* I (Sborník J. Kostrzewského, Poznaň 1948), 360, Praha a Vyšehrad, *Časop. pro děj. venk.* (1925), 69 a d.; tam v. i jinou literaturu.

⁶ Šimek, Praha a Vyšehrad 73 a d.; k Levému Hradci srov. také mou práci *Levý Hradec — Pravý Hradec*, V. Novotného sborník *Českou minulostí* (Praha 1929), 42 a d.

⁷ Kosmas I. 15.

⁸ Dalimil 28, srov. též leg. Kristianovu 10.

⁹ Více o tom v. v mé výše cit. práci v *Slavia ant.* I. 361 a d.

Tak došlo krátce před koncem X. století k soustředění celé dnešní české země pod přímou vládou Přemyslovců.

Jaké osudy připadly v tomto stručně nastíněném historickém dění Chebsku a celé někdejší „zemi“ na horním toku Ohře?